

VOEDSELVERSPILLING TERUGDRINGEN!

In Nederland, maar ook in veel andere Europese landen, wordt veel voedsel verspild. In 2020 werd in Nederland per inwoner zo'n 161 kilo aan voedsel weggegooid. Dit komt overeen met 2,8 miljoen ton voedsel. Een enorme hoeveelheid! Naast de voedingsindustrie en de horeca zijn met name ook de consumenten hiervoor verantwoordelijk. Door de Nederlandse huishoudens werd in 2020 gemiddeld 59 kilo aan eten en drinken bij het afval gezet.¹ De stichting 'Samen tegen voedselverspilling' wil die grote voedselverspilling in Nederland vóór Deo volente 2030 met de helft verminderen. Een nobel streven!

In dit artikel willen we eerst in het kort de argumenten daarvoor van die stichting bezien om daarna nader op Bijbelse argumenten tegen voedselverspilling in te gaan.

Minder verspilling: gunstig voor het klimaat

Als argument voor het tegengaan van voedselverspilling wordt door de stichting 'Samen tegen voedselverspilling' aangevoerd dat als we aanzienlijk minder voedsel zouden verspillen, een belangrijke

De stichting 'Samen tegen voedselverspilling' wil de voedselverspilling in Nederland vóór Deo volente 2030 met de helft verminderen. Een nobel streven!

bijdrage zouden leveren aan het behalen van de afgesproken klimaatdoelstellingen.

Al tijdens de in 2015 in Parijs gehouden klimaatconferentie van de Verenigde Naties hebben de bijna 200 deelnemende landen besloten om zo snel mogelijk een einde te maken aan de stijging van de uitstoot van broeikasgassen, zoals kooldioxide en methaan. Want meer broeikasgassen in de lucht betekent volgens de geleerden dat er meer warmte wordt vastgehouden in de atmosfeer, waardoor de temperatuur op aarde stijgt. Men schat dat voedselverspilling in Europa verantwoordelijk is voor ongeveer zes procent van de totale uitstoot van broeikasgassen door menselijke activiteiten. Voor het bereiden van voedsel is namelijk relatief veel energie nodig, waarbij kooldioxide vrijkomt. Als het lukt de voedselverspilling met de helft te verminderen dan zou ook de genoemde zes procent aan uitstoot van broeikasgassen gehalveerd worden.

In het kader van een Bijbels goed rentmeesterschap is het zuinig zijn op het milieu een goed streven. Dat bijvoorbeeld fossiele energiebronnen meer en meer worden vervangen door minder milieubelastende energiebronnen is dan ook een goede ontwikkeling die ondersteuning verdient. En minder uitstoten door minder voedsel te verspillen is op zich positief. Ondertussen moeten we echter niet gaan denken dat wij als mensen het klimaat kunnen beheersen. Op de genoemde klimaatconferentie in Parijs is wel als doel afgesproken de opwarming van de aarde ten opzichte van het pre-industriële tijdperk te beperken tot maximaal 2 graden, met 1,5 graad als streefwaarde. Dit suggereert dat de mens met vaste hand aan de thermostaat van de aarde kan draaien, maar dit is een hoogmoedige gedachte. Dit is een grove overschatting van het menselijk kunnen. Het is zelfs niet eens met zekerheid te zeggen in welke mate de huidige klimaatverandering door menselijk handelen beïnvloed is en wordt. Klimaatontwikkelingen zijn een zeer complex gebeuren. Van de werking daarvan weten we als mensen maar weinig.

Dit zou ons overigens met eerbied moeten vervullen voor onze alwijze Schepper Die ook het klimaat door Zijn voorzienigheid regert en onderhoudt.

Minder verspilling: minder hongersnood

Als tweede argument voor het tegengaan van voedselverspilling wordt door de genoemde stichting aangevoerd dat hierdoor meer goed voedsel beschikbaar

Een enorm aantal mensen lijdt honger. Tegen die achtergrond is het schrijnend en onmenselijk dat er in Nederland en andere Westerse landen zoveel voedsel verspild wordt.

komt voor hen die hongerlijden. Een aanzienlijk deel van de wereldbevolking - naar schatting negen procent van de acht miljard mensen - heeft voortdurend in meer of mindere mate moeite om aan voldoende voedsel te komen. Dit komt neer op ruim 700 miljoen mensen. Van hen heeft ongeveer 154 miljoen mensen te maken met een ernstig tekort aan voedsel. Het merendeel van hen woont in ontwikkelingslanden, in Azië en Afrika.² We kunnen dus wel stellen dat nog steeds een enorm aantal mensen hongerlijdt. Tegen deze achtergrond is het schrijnend en onmenselijk dat er onder meer in Nederland en andere Westerse landen zoveel voedsel verspild wordt. Men schat in dat als wereldwijd de voedselverspilling nihil zou zijn, dit voldoende voedsel op zou leveren voor het voeden van 1,26 miljard mensen gedurende één jaar.³ Het is daarom geheel terecht dat de genoemde stichting om deze reden op het terugdringen van voedselverspillingen aandringt.

Bijbelse argumenten tegen verspilling

Het verspillen van voedsel is in de eerste plaats te beschouwen als een ernstige ondankbaarheid jegens God, Die immers alle landbouwproducten, de producten van akkerbouw, veeteelt en visserij, onverdiend heeft laten groeien en aan de mens schenkt. Pijnlijk is het om te moeten constateren dat de stichting 'Samen tegen voedselverspilling' aan dit argument geheel voorbijgaat. Kennelijk zijn voor die stichting het klimaat en de zorg voor het klimaat

belangrijker dan God en Zijn dienst. Zo verwordt de goede zorg voor het milieu, die we als rentmeesters aan God verschuldigd zijn, tot een afgod.

Het verspillen van voedsel gaat ook in tegen het door Christus gegeven voorbeeld Die alle overgeschoten brokken van de eerste en tweede wonderbare spijziging liet verzamelen. Hij zei tot Zijn discipelen: *Ver-gadert de overgeschoten brokken, opdat er niets verloren ga* (Joh. 6:12; zie ook: Mark. 8:8 en Luk. 9:17). Matthew Henry merkt hierbij op:

“Wij moeten altijd zorg dragen om geen van Gods goede gaven te verspillen, want hoewel zij ons ruim en ten volle zijn bedeed, is het toch onder de voor-waarde dat er geen moedwillige verkwisting zij.”⁴

En Johannes Calvijn schrijft dat als God ons overvloed geeft, het ons “niet tot overdaad”, niet tot verkwisting, moet “prikkelen”. Tevens wijst hij er feitelijk op dat wij ook eenmaal rekenschap zullen moeten geven over de besteding van dat voedsel dat wij meer ontvangen hebben dan nodig was voor onszelf. Met andere woorden: of wij dat voedsel wel “ijverig en getrouw tot goede en Gode welbehagende” doeleinden besteed hebben.⁵

Verder zij opgemerkt dat de Heere Jezus Zijn discipelen geleerd heeft te bidden om *brood* (Matth. 6:11) en niet om “lekkernijen” of “overtolligheden”. Dat “leert ons”, aldus ds. Henry, dat we “soberheid en matigheid” hebben te betrachten.⁶ *Leer ons voor overdaad ons wachten*, zingen we in de Bedezang voor het eten. Juist door sober en matig te zijn in ons koop- en eetgedrag voorkomen we verspilling. En dat is nodig, want bidden om brood en vervolgens een deel van het uit Gods hand - als een zegen - ontvangen brood verspillen, dat kan niet tezamen gaan. Dat kan iedereen wel aanvoelen.

Het verspillen van voedsel gaat in tegen het door Christus gegeven voorbeeld Die alle overgeschoten brokken liet verzamelen. Wij dienen geen van Gods goede gaven te verspillen.

Ten slotte zij nog opgemerkt dat in Zondag 42 van de Heidelbergse Catechismus 'alle misbruik en verkwisting' van Gods gaven als strijdig met het achtste gebod wordt aangemerkt. Als we de van God verkregen gaven verspillen, dan ontstelen we die Hem, dan gebruiken we die niet tot eer van Hem. En dat verlangt de Heere wel van ons! *Hetzij dan dat gijlieden eet, hetzij dat gij drinkt, hetzij dat gij iets anders doet, doet het al ter ere Gods*, schrijft Paulus (1 Kor. 10:31).

Voedselvernietiging is een groot kwaad

Met ongeveer dezelfde argumenten waarom we op grond van de Bijbel het verspillen van goed voedsel moeten tegengaan, hebben de eerste SGP-voormannen zich in het verleden krachtig gekeerd tegen het doordraaien en vernietigen van goed voedsel. Dit werd van regeringswege bijvoorbeeld gedaan in de crisisjaren vóór de Tweede Wereldoorlog om op die manier de zeer lage marktprijs voor bepaalde landbouwproducten omhoog te stuwen.

Al in november 1932 noemde ds. G.H. Kersten (1882-1948) in de Kamer het opzettelijk vernietigen van "deugdelijk voedsel" een "groot kwaad", dat de regering moest voorkomen.⁷ Een jaar later, in november 1933, keerde hij zich opnieuw hiertegen. Hij zei toen hierover:

"Maar wat nog boven alles gaat, is het vernietigingssysteem dat de regering volgt. Ik vraag daarvoor wel bijzonder de aandacht van geheel de regering. Ik gevoel die vernietiging als een groot kwaad. Deze maand worden in onderscheiden kerken de dankdagen gehouden. Op die dagen vooral betaamt het ons God te erkennen voor de rijkdom van het veldgewas.

Mijnheer de Voorzitter, hoe geheel in strijd daarmee is de vernietiging die de regering toepast! Jozef bouwde in de vette jaren schuren om het overvloedige koren te behouden, de regering vernietigt wat zij te veel acht. Van de bloembollen, van de tuinbouwproducten, van de aardappels en nu van het vee. Mijnheer de Voorzitter, ik heb op de wal gestaan van een van onze binnenhavens, waar schepen goede aardappels voor menselijk voedsel onbruikbaar gemaakt werden. Het volk stond vloekend op de kant.

*Daarbij komt nu nog de opzettelijke vernietiging van het vee. (...) De opzettelijke vernietiging van een groot aantal drachtige en zelfs hoog drachtige koeien roept ten hemel om wraak. Ik vrees dat Gods toorn erover zal geopenbaard worden. (...) Ik protesteer luide opdat de regering van dit uitmoordsysteem afzie."*⁸

Tijdens het in maart 1935 gehouden debat over de begroting van het landbouwcrisisfonds voor het jaar 1935 roerde ds. Kersten dit onderwerp opnieuw aan. Hij merkte toen op:

*"Wat bovenal te veroordelen is, is wel de afslachting van vee en het onbruikbaar maken van groenten en aardappelen. (...) De afslachting van vee! Die is verschrikkelijk. De zegeningen van God worden met voeten getreden. (...) Het afslachten op grote schaal van ons vee [schreit] ten hemel! Een deel van het Nederlandse volk houdt dezer dagen biddag. Het smeekt om een zegen voor vee en veld. En als God de smekingen verhoort, komt de regering met het zwaard in de hand en slacht het vee bij hopen af. God geeft naar het oordeel van de regering te veel. Hoe durft men toch tot dergelijke maatregelen over te gaan? Hoe durft ook de overheid voedsel voor de mens onbruikbaar te maken, kostelijke aardappelen en groenten, waarnaar honderden gezinnen verlangen."*⁹

Ds. G.H. Kersten keerde zich in de Kamer krachtig tegen het vernietigen van goed voedsel om de marktprijs op te drijven. Hij zag daarin een groot kwaad.

Inhoudelijk dezelfde boodschap maar alleen met andere woorden bracht hij in december 1936 in de Kamer naar voren:

"Het voor menselijk gebruik onbruikbaar maken van kostelijk voedsel, dat duizenden ontberen moeten, en vele andere maatregelen meer, hebben wij

niet kunnen goedkeuren. Wij gevoelden ons in de consciëntie bezwaard door dergelijke maatregelen. Zij vloeken tegen het gebed om de vruchtbaarheid van land en vee. Men duide ons euvel wat men wil, maar wij mogen niet verhelen dat wij van dergelijke maatregelen geen zegen verwachten. De uitkomst, tot op heden verkregen, stelt ons volstrekt niet in het ongelijk. De toestanden in de land- en tuinbouw en veeteelt zijn allesbehalve rooskleurig. In vele huisgezinnen heerst armoede. (...)

Over geheel de lijn gaat het voordeel van verhoogde prijzen (...) verloren door de productiebeperking.”¹⁰

Ds. Kersten beschouwde de economische neergang, de zogenaamde crisis die zich sinds het begin van de jaren dertig had afgetekend, als “een Gods gericht” dat over ons land en over de wereld gekomen was “vanwege het verlaten van Hem en Zijn geboden”. Dat zei hij in december 1936 tijdens de bovenstaande rede ook ronduit in de Kamer en hij gaf daarbij te kennen: “Onder dat gericht betaamt ons in de allereerste plaats ons ootmoedig te buigen. Die ootmoedige gestalte zou ons de zonde niet licht doen achten en mitsdien niet lichtvaardig doen opnemen het oordeel dat ons treft.”

Ds. Zandt sloeg op hetzelfde aambeeld

Op 16 november 1939 was het ds. P. Zandt (1880-1961) die tijdens het - in het kader van de rijksbegroting van 1940 gehouden - debat over Economische Zaken vrij uitvoerig op dit onderwerp inging. Hij stelde:

“De gedragslijn die de regering zo lange jaren gevolgd heeft om kostbare levensmiddelen maar moedwillig te doen vernielen, wreekt zich bitter. Dit gedrag heeft ons steeds tegen de borst gestuit.

Ten eerste omdat dit - naar onze innigste overtuiging - geheel tegen de Heilige Schrift indruiste. Christus deed bij de wonderdadige spijziging de overgeschoten brokken nog uitdrukkelijk inzamelen, maar de regering vernielde de beste levensmiddelen bij grote massa's.

In de tweede plaats zijn wij ertegen in verzet gekomen om het feit dat men op de biddagen God om vruchtbaarheid en goede gewassen bad, en als Hij ze in Zijn goedheid gaf, de regering de zegen opzettelijk verdiert.

In de derde plaats moesten wij de regeringsmaatregelen scherp afkeuren, omdat menigmaal de kostbaarste levensmiddelen voor de ogen van het volk onbruikbaar gemaakt werden, terwijl er toch duizenden waren die ernaar snakten.

Waarom ging de overheid hier op zo'n onschrijftuurlijke en tevens aanstotelijke wijze te werk?

Ook ds. P. Zandt zei: ‘Naar onze innigste overtuiging’ druipt het vernietigen van kostbare levensmiddelen geheel tegen de Heilige Schrift in.

Reeds nu is er bij de aanvang van de oorlog¹¹ al een tekort aan veevoer. Wij hebben al sinds ettelijke jaren de vrees uitgesproken dat God de Heere ons over al dat moedwillige vernielen, verbranden en onbruikbaar maken en in de put werpen te Zijner tijd zou bezoeken. Men heeft er ons om uitgelachen, ja, zelfs in Christelijke kringen erom gehoond. Maar men zette nu maar eens zijn ogen wijd open en men zie de feiten, zo men ze althans zien wil.”¹²

Wanneer we bedenken dat vijf jaar later Nederland door een verschrikkelijke hongerwinter getroffen werd, dan zien we inderdaad dat de Heere het op grote schaal vernietigen van goed voedsel in de crisisjaren met Zijn oordeel bezocht heeft en dat de destijds genegeerde waarschuwingen van ds. Kersten en ds. Zandt wel uit zijn gekomen.

Na de oorlog

Tijdens de Hongerwinter was het indringend tot de bevolking doorgedrongen welk een groot kwaad het geweest was dat in de crisisjaren onder meer grote hoeveelheden groenten die op de veilingen onverkoopbaar waren, ongeschikt gemaakt waren voor menselijke consumptie. Met schaamte dacht men in de Hongerwinter aan die tijd terug en in de toekomst zou zo iets nooit meer mogen plaatsvinden.¹³

Een ondervoed kind tijdens de Hongerwinter (1944-1945). Met schaamte dacht men in die tijd terug aan het vernietigen van onder meer grote hoeveelheden aan kostelijke groenten in de jaren dertig.

Het was echter nog maar twee jaar later toen in Nederland opnieuw grote hoeveelheden groenten vernietigd werden. Op 25 september 1947 sprak ir. C.N. van Dis sr. namens de SGP-fractie de regering daarop als volgt aan:

“Die vernietiging heeft bij zeer velen van ons volk terecht grote verontwaardiging gewekt. Men vroeg zich af waarom de regering (...) het vernietigen van kostbaar volksvoedsel, zoals toch de groenten zijn, toeliet. Waarom, zo kon men de mensen horen zeggen, neemt de regering geen maatregelen om de groenten die nu vernietigd worden, tegen een redelijke prijs onder het volk te doen distribueren? Tegen het vernietigen van kostbaar voedsel hebben wij ons altijd verzet, ook toen dit vóór de oorlog reeds geschiedde. Onzerzijds is er toen voor gewaarschuwd dat er weleens een andere tijd zou kunnen aanbreken, een tijd waarin men snakken zou naar de kostbare producten die toen vernietigd werden. Die tijd is gekomen, een tijd waarin men niet over de prijzen hoorde klagen, maar waarin men soms uren te voet of op een fiets zonder banden erop uittrok om groente bij de tuinder te gaan halen. Eenieder dacht toen dat er na de oorlog van

vernietiging van kostbare voedingsmiddelen geen sprake meer zou zijn. Deze verwachtingen zijn echter de bodem ingeslagen. Ondanks de grote behoefte die eraan voedsel bestaat, werd bij vernieuwing tot vernietiging overgegaan.”¹⁴

In het licht van de Hongerwinter en de daarna door God geschonken bevrijding van het Duitse juk was het opnieuw vernietigen van grote hoeveelheden kostbaar voedsel een snode ondankbaarheid jegens Hem Die dit alles zo goed had laten groeien. Dit was niet goed te praten. Zo dacht ook ds. J.J. Timmer (1889-1977), destijds een vooraanstaande predikant in Gereformeerde Bondskringen, erover. In 1950 schreef hij: “Dit staat voor schrijver dezès vast dat vernietiging van voedsel nooit de goedkeuring van de Heere zal kunnen dragen. Zijn we dan de jaren van de honger in de oorlog die achter ons ligt, al vergeten? (...) Over de vernietiging van uitnemend voedsel, waar honderden naar snakken, kan niet anders dan de toorn van God ontbranden. Hier ligt een prachtig studieobject voor onze Kamerleden om te bevorderen dat aan deze verschrikkelijke vernietiging ten spoedigste een einde worde gemaakt.”¹⁵

Ten besluite

Aangetoond is dat de argumenten die destijds door de eerste SGP-voormannen en anderen vanuit de Bijbel tegen het opzettelijk ongeschikt maken en vernietigen van kostbaar voedsel werden aangevoerd, inderdaad in grote lijnen dezelfde zijn als die tegen het nodeloos verspillen van voedsel kunnen worden aangevoerd. Het tegengaan van voedselverspilling is een Bijbels streven. Voedselverspilling is in de eerste plaats ondankbaarheid jegens God Die het alles zo goed heeft laten groeien. En in de tweede plaats onbarmhartig en onmenselijk tegen over onze naasten die naar eten snakken. En verder is minder voedselverspilling ook goed voor het milieu en in overeenstemming met goed rentmeesterschap.

Een deel van de voedselverspilling is te voorkomen door matig te zijn in ons eetgedrag. “Leven om te eten is gulzigheid. Eten om te leven is matigheid”, zo vatte ds. J. van der Poel (1909-1981) het Bijbelse eetgedrag goed samen. Een pleidooi voor matigheid in eetgedrag komen we overigens ook bij veel oudvaders tegen. En dat op grond van de Schrift, die immers de gulzigheid veroordeelt (Job 15:27; Rom. 13:14; Jak. 5:5; Jud. vs. 12).

De directeur van de stichting ‘Samen tegen voedselverspilling’, ir. A.J.M. Timmermans, heeft ervoor gepleit om te stoppen met buffetten waarbij eenieder naar keuze zijn bord kan vullen, omdat hierbij vaak

relatief veel voedsel overblijft dat overeenkomstig de hygiëneregels vervolgens weggegooid moet worden. Hier heeft hij wel een punt.

Jammer is het ook dat nog steeds een deel van de Nederlanders denkt dat voedingsmiddelen met een THT-datum (ten minste houdbaar tot-datum) zelfs al kort na die datum niet meer veilig zijn te eten, terwijl dit alleen van toepassing is op producten met een TGT-datum (te gebruiken tot-datum). Dit leidt onnodig tot voedselverspilling.

Het tegengaan van voedselverspilling is onmiskenbaar een Bijbels streven!

Gelukkig timmert de stichting 'Samen tegen voedselverspilling' hard aan de weg om de voedselverspilling in Nederland te halveren. Ontwikkelingen in die richting zijn bijvoorbeeld al zichtbaar bij kruidenierswinkels die producten kort vóór de THT-datum tegenwoordig tegen een lage prijs verkopen.

Het maakt ook groot verschil of het - thuis of elders - toch nog overblijvende voedsel vervolgens door dieren genuttigd wordt of nutteloos in de afvalcontainer

verdwijnt. Ook op dit punt is nog winst te behalen. Een wezenlijke tekortkoming in de strijd tegen voedselverspilling is het dat de genoemde stichting de Nederlanders er niet van probeert te overtuigen dat God het is Die ons nog steeds - ondanks onze zonden - dagelijks kostbaar voedsel schenkt en wij het daarom niet ondankbaar mogen verspillen. En dat ook zonder Zijn zegenende hand de voor onze maatschappij zo belangrijke visserij, veehouderij en akkerbouw niet gedijen. Met het oog daarop willen we dit artikel dan ook toepasselijk besluiten met het zevende vers van Psalm 65:

*De Godsrivier doet G' overvloeien,
En op 't bereide land
Het nuttig koren welig groeien.
Uw Goddelijke hand
Maakt d' opgeploegde voren dronken,
Tot uit de weke kluit,
Waar 't dropp'lend nat is ingezonken,
Gezegend voedsel spruit.*

A. Verwijs

Noten:

- 1) P. Smit, 'Nederland staat in top 5 voedselverspillers in EU', in: *Nieuwe Oogst - Agrarisch nieuws uit binnen- en buitenland*, 25 oktober 2022
- 2) Zie: <https://www.ipcinfo.org/ipcinfo-website/ipc-dashboard/en> (geraadpleegd op 4 november 2022)
- 3) Zie de 'SamenTegenVoedselverspilling_Infographic.pdf' van de stichting 'Samen tegen voedselverspilling'
- 4) M. Henry, *Verklaring van het Nieuwe Testament*, dl. 2, Kampen 1995, p. 102
- 5) J. Calvijn, *Verklaring van de Bijbel. Het Evangelie van Johannes*, dl. 1, Kampen 1993, p. 258
- 6) M. Henry, *Verklaring van het Nieuwe Testament*, dl. 1, Kampen 1995, p. 80
- 7) Handelingen Tweede Kamer, 1932-1933, 22 november 1932, p. 558 (herspeld)
- 8) Handelingen Tweede Kamer, 1933-1934, 14 november 1933, p. 302 (herspeld)
- 9) Handelingen Tweede Kamer, 1934-1935, 8 maart 1935, p. 1636 (herspeld)
- 10) Handelingen Tweede Kamer, 1936-1937, 16 december 1936, p. 1088-1089 (herspeld)
- 11) Tweeëneenhalve maand eerder, op 1 september 1939, was met het binnenvallen van Duitsland in Polen de Tweede Wereldoorlog begonnen.
- 12) Handelingen Tweede Kamer, 1939-1940, 16 november 1939, p. 385-386 (herspeld)
- 13) Zie: *Eilanden-Nieuws*, 4 februari 1948, p. 3
- 14) Handelingen Tweede Kamer, 1947-1948, 25 september 1947, p. 97 (herspeld)
- 15) J.J. Timmer, 'Is hiervoor geen andere oplossing te vinden?', in: *De Waarheidsvriend*, 6 juli 1950, p. 4 (herspeld)

OPMERKELIJK EN TOT LERING VOOR JONG EN OUD -3-

Het moest ons telkens wel een wonder zijn dat wij nog iedere dag eten op ons bord mogen hebben, terwijl er zovele anderen op deze aarde zijn die in hongersnood verkeren. Gelet op onze zonden zou het geheel rechtvaardig geweest zijn als de Heere dit jaar in de akkerbouw de oogst had laten mislukken. Zonder Zijn zegen komt er geen graankorrel in de halm en verrotten de aardappels in de grond. Niet minder geldt dit voor de veehouderij en visserij. Zonder Zijn zegen gedijt het vee niet en komt er geen vis in het net. In alles, maar zeker ook als het gaat over het verkrijgen van voldoende voedsel, zijn wij steil en diep van Zijn zegenende hand afhankelijk.

Dit komt ook tot uiting in het hieronder afgedrukte verhaal van de rijke visvangst die visser Arie Blaak uit Gods hand mocht ontvangen. Daarna volgt een verhaal over een graaf van keurvorst Frederik van Saksen (1463-1525), waaruit we kunnen leren dat we geen kostbaar voedsel moedwillig mogen vertrappen of verspillen. En uit een overgeleverd verhaal over een rijke boer en een rijke boerin komt naar voren dat het groot verschil uitmaakt hoe wij handelen - barmhartig of niet - als wij bijvoorbeeld door Gods zegenende hand over een ruime voorraad voedsel mogen beschikken, terwijl anderen in onze omgeving of elders daaraan ernstig gebrek lijden.

Een rijke visvangst

Wanneer de Thoelse vissersvloot uitvaart en de sluisen bij Hansweert invaart, is visser Arie Blaak met zijn scheepje vaak een van de laatste. Zijn scheepje is niet zo snel. Toch is zijn arbeid niet ongezegend. Hij mag door genade de Heere kennen en de Heere zorgt voor hem. Na het schutten zwermen de scheepjes vandaag uit elkaar en eenieder zoekt een goed plekje op de Westerschelde. Maar vandaag zijn er zoveel vissers die met hun scheepje naar een goede stek om te vissen zoeken, dat schipper Blaak als laatste geen goed plaatsje meer kan vinden om zijn netten uit te zetten. Alleen in de nabijheid van Walsoorden

zou hij nog de helft van zijn visnetten in de Westerschelde kunnen uitzetten. Hij overlegt met zijn neef, Maarten Blaak, die bij hem aan boord is en hem als matroos helpt. Arie aarzelt. Wat zal hij doen? Het is immers algemeen bekend dat je op deze plaats niet moet zijn om te vissen. Hier vangt men geen vis. Bovendien is het hier zo ondiep dat alle netten met de roeiboot uitgezet moeten worden. Maar ja, de andere kant is: als hij terugkeert, dan heeft hij zeker geen verdiensten. 'Laten we het dan maar doen, Maarten', zegt hij. 'Als de Heere er Zijn zegen over wil geven, dan hebben we vis'. Maarten knikt. In het hart van visser Arie stijgt een stil gebed op tot God. Zoals de zaken er nu voorstaan, zullen ze niets vangen. Maar... als de Heere werkt, wie zal het dan keren? Kijk maar naar de discipelen op het Meer van Galiléa. Zij hadden de gehele nacht gevist en niets gevangen. Toen zij echter in opdracht van hun Meester het net aan de andere zijde uitwierpen, konden zij het net niet meer uit het water trekken vanwege *de menigte der vissen* (Joh. 6:4-6). De Heere zou ook nu een zegen kunnen geven!

Maarten laat het anker vallen en het duurt niet lang of de helft van de netten ligt in de roeiboot. Vlug zetten ze de stokken uit. Het uiteinde van het net bevestigd Arie aan een paaltje dat onderaan de zeedijk staat. Zo dicht zitten ze onder de wal.

Het duurde niet lang of de helft van de visnetten lag in de roeiboot. Deze gingen ze uitzetten op hoop van zegen.

De andere vissers zien in de verte Arie en Maarten aan het werk. Ze halen de schouders eens op en schudden met hun hoofden. Op die plaats netten uitzetten is zinloos, want daar heeft nog nooit iemand een vis gevangen.

Het duurt niet lang of alles is gereed. 'Op hoop van zegen dan, Maarten', zucht de schipper. 'Jawel, oom'. Even later zitten ze in de kajuit hun boterhammen op te eten. Zwijgend eten ze en ieder is vervuld met zijn eigen gedachten. 'We zullen maar wachten tot het laag water is, Maarten. Je kunt hier zo moeilijk lopen en er zijn hier zoveel kuilen'.

Als het laag water is geworden, roeien ze naar de netten. Op de wal staat iemand te kijken. De vreemde man zet zijn handen aan de mond en roept: 'Wat een vissen, schipper!' Dan zien Arie en Maarten het ook. Langs het hele net liggen hopen schol. 'Vlug, Maarten, de roeiboot'. Maarten sleept de roeiboot zo dicht mogelijk bij de netten. 'Nog een stukje', zegt Arie. Maar het gaat niet meer, de roeiboot schuurt al over de bodem. Dan laden zij manden vol met schol in de roeiboot. In een mum van tijd is deze vol. De mannen werken hard door. De vis wordt overgeladen in het vissersvaartuig en opnieuw varen ze terug om een nieuwe voorraad te halen. Nog nooit heeft Arie op één dag zoveel vissen gevangen. 'Dat heeft de Heere gedaan, Maarten. De God van Elia leeft nog!' Arie veegt met zijn zakdoek de tranen van zijn gezicht. Hij is diep ontroerd.

Zwaar geladen varen ze terug naar Hansweert, waar de anderen al gereedliggen om geschut te worden. Verbazing is er op al die gezichten te lezen. Verbazing, maar helaas ook afgunst. Visser Arie maakt een goede prijs op de visafslag en met een welgevulde beurs komt hij thuis. Ja, er is stof genoeg om de Heere te erkennen voor Zijn weldaden. Anderen hebben daarna getracht op hetzelfde plaatsje te vissen, maar het lukte ze niet om ook maar één visje boven water te krijgen. Zo betoonde de Heere Zich een redder in de nood. Hij geeft *het Zijn beminde als in den slaap* (Ps. 127:2^b). Ja, *de zegen des HEEREN, die maakt rijk, en Hij voegt er geen smart bij* (Spr. 10:22).¹

Vertrap geen kostelijk graan!

De Duitse keurvorst Frederik van Saksen, bijnaamd de Wijze, rijdt vandaag samen met wat ridders en graven tussen de korenvelden door. Een van de graven, de jonge graaf van Eisleben, is wat achteropgeraakt. Daarom besluit hij om met zijn paard niet de weg te vervolgen, die een bocht maakt, maar dwars door het voorliggende korenveld te draven om zo de stoet snel in te halen. De boer van wie het koren is, en ook de keurvorst zien het gebeuren. Zij zien dat

de graaf een spoor van platgetrapt koren achter zich laat. Op het gezicht van beiden is te zien dat zij heftig verontwaardigd zijn over deze moedwillige vertrapting van het kostelijke graan. De keurvorst, die met zijn gevolg bij de boer het middagmaal zou nuttigen, besluit de graaf van Eisleben hierover ernstig te onderhouden.

Terwijl alles op de boerderij in gereedheid wordt gebracht om gezamenlijk het middagmaal te gebruiken, zoekt de keurvorst de boerin in de keuken op en beveelt haar om het bord van de graaf van Eisleben straks geheel leeg te laten.

Als allen aan tafel zitten, richt de keurvorst zich tot de graaf van Eisleben en hij gebiedt hem te vasten. De aanwezigen beseffen terdege dat de keurvorst om de een of andere reden boos op de graaf is. De jonge graaf schrikt geweldig en vraagt zich peinzend af wat hij toch wel misdään kan hebben.

Een spoor in een korenveld. De graaf van Eisleben liet ook een spoor van platgetrapt koren achter zich.

Na afloop van de maaltijd gaat de keurvorst zelf in gebed voor. Maar vóórdat hij dit doet, richt hij zich weer tot de graaf van Eisleben en geeft hem uitdrukkelijk te kennen dat hij niet mee behoeft te bidden. De keurvorst besluit dan eerbiedig de maaltijd met het bidden van het 'Onze Vader'.

Op uitnodiging van de keurvorst gaan vervolgens allen met hem mee naar het korenveld van de boer. Daar aangekomen wijst de keurvorst het gezelschap

op het spoor van vertrapt graan. En terwijl hij de graaf van Eisleben indringend aankijkt, zegt hij: 'Ik wilde niet dat u iets van de maaltijd zou gebruiken. En ook niet dat u mee zou bidden. Hiermee wil ik u en allen die hier aanwezig zijn, leren om toch nooit moedwillig koren te vertrappen. Want hoe kunt u oprecht bidden: 'Geef ons heden ons dagelijks brood', als u het koren voor Gods ogen moedwillig vertrapt.'

Allen hebben deze indringende les begrepen. En zeker de graaf van Eisleben heeft deze les nooit meer vergeten. Nadat hij in opdracht van de keurvorst aan de boer zijn excuses had aangeboden, was de zaak voor de keurvorst afgedaan en was de vriendschap tussen beiden weer als tevoren.²

Twee rijke oogsten, maar onderscheiden uitkomsten

In het hongerjaar 1866 mocht een rijke boerin zich verheugen in een goede oogst. Toen alles binnen was, riep ze haar kinderen bij zich en zei: 'Luister, kinderen, dit jaar gaan we niets van het koren verkopen, maar we bakken van al het geoogste koren brood. Als dan de armen bij ons om brood komen vragen, dan delen wij de broden aan hen uit.' 'Dat is goed, moeder!', riepen de kinderen.

Die winter liepen de armen af en aan. Wie honger had, wist dat daar een stuk brood te halen was. De voorraad reikte ver de winter door. Men had genoeg tot de akkers weer vruchten gaven. Zo hadden deze winter *rijken en armen* elkander ontmoet (Spr. 22:2^a). De rijke boerin had voor de armen gezorgd en beiden waren voldaan.

In datzelfde jaar had een rijke boer ook een goede oogst. Toen hij alles bij elkaar had, riep ook hij zijn kinderen bij zich en zei: 'Het koren zal wel duur worden. Ik verkoop het niet, hoor, of het moet eerst 25 gulden per mud³ opbrengen'. Telkens als de krant kwam, keek hij de marktprijzen na. Deze stegen langzaam en hij verheugde zich in het besluit dat hij genomen had. Wat een winst zou hij straks maken! Maar om de armen bekommerde hij zich in het geheel niet. Voor barmhartigheid was bij hem geen plaats.

De honger werd zwaar, maar er was geen hulp voor de hongerigen bij deze rijke man. Het koren werd steeds duurder en eindelijk was het werkelijk 25 gulden per mud. Wat was de boer blij! Snel zou hij het koren naar de markt gaan brengen. Maar eerst wilde

hij nog eens nagaan hoeveel hij wel had, om zo de opbrengst te kunnen schatten. Hij ging met een lampje de schuur in. Maar zie daar raakte een strohalm het lampje. De vlam sloeg over op het koren en in enkele ogenblikken tijd vlogen schuur en huis in brand. De boer en zijn kinderen stonden er radeloos bij te kijken. De volgende morgen was alles in een puinhoop veranderd en geen mud tarwe kon verkocht worden. Waardoor is het nu gekomen dat het de boerin zo goed ging en die boer zo kwalijk? De Heere geeft Zelf antwoord op deze vraag: *Die zich des armen ontfertmt, leent den HEERE, en Hij zal hem zijn weldaad vergelden* (Spr. 19:17). Maar *een onbarmhartig oordeel zal gaan over dengene die geen barmhartigheid gedaan heeft* (Jak. 2:13^a).⁴

Ten besluite

Een verzadigde ziel vertreedt het honingzeem, maar een hongerige ziel is alle bitter zoet, zegt koning Salomo (Spr. 27:7). Hij bedoelt dat zij die overvloed van spijs hebben, vaak walgen van de lekkerste spijs, terwijl voor hen die honger hebben, alle voedsel smakelijk is. Ds. Matthew Henry merkt hierbij op dat "de hongerigen" God zullen "loven voor brood en water, terwijl zij die verzadigd zijn, het nauwelijks de moeite waard" zullen "vinden om voor lekkernijen en voortreffelijkste spijzen dankbaar te zijn".⁵

En wij? Zijn wij nog dankbaar voor het eten en drinken dat wij uit Gods hand zo mild mogen ontvangen?

Redactie

Noten:

- 1) Bron: *Banierkalender*, februari 1963 (bewerkt). Met dank aan W. Soetendaal.
- 2) Naverteld aan de hand van een oud verhaal, dat onder meer terug te vinden is in: W. van Oostrum-van Voorst, *Geef ons heden ons dagelijks brood. Historische verhalen voor jong en oud*, Barneveld 1994, p. 84-86; en in: C. van Rijswijk, *Zijn trouwe zorg*, Sint-Philipsland 2002, p. 58-61.
- 3) Een mud is een oude inhoudsmaat. De inhoud van een mud verschilde per plaats, per tijd en per soort koopwaar. Indien het gemeten product betrekking heeft op vaste goederen (kolen, aardappelen, enz.), werd vaak feitelijk het gewicht bedoeld. Bijvoorbeeld een mud aardappelen woog ongeveer 70 kg.
- 4) Mbuma, *Maandblad van de Nederlandse stichting Mbuma-zending*, oktober 2012 (bewerkt). Met dank aan W. Soetendaal.
- 5) M. Henry, *Verklaring van het Oude Testament*, dl. 4, Kampen 1995, p. 777 (herspeld)

in het spoor, dec '22

